

УДК 336.71

О.П. Присяжнюк

Національний університет державної податкової служби України, Ірпінь

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЇЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Процеси глобалізації та загальна інтернаціоналізація провідних банківських систем світу призвели до відповідних зрушень в їх структурі та особливих умов забезпечення фінансової стійкості, що стало наслідком ускладнення процесів регулювання світових фінансових ринків.

Одночасно економічне значення лібералізації та інтеграційних процесів в банківських системах багатьох країн може нести загрозу їх стабільного функціонування та фінансової безпеки у цілому.

Також слід зауважити, що фінансова безпека як система, повинна нести у собі результативний характер з метою постійної підтримки належного рівня фінансової стійкості банківського сектора. Система фінансової безпеки в банківському сегменті економіки має передбачати комплекс заходів щодо забезпечення стабільного функціонування та протидії негативного впливу на нього зовнішніх та внутрішніх загроз.

Тому актуальним та невідкладним завданням щодо розвитку банківського сектора є розробка та впровадження дієвих та ефективних моделей державного регулювання та нагляду щодо діяльності комерційних банків, в сучасних умовах світових економічних процесів на ринку фінансових та інформаційних послуг. Особливо важливим це питання є для країн з перехідним типом економіки.

Регулювання банківського сектору – одне із сучасних досягнень державного управління банківською сферою, що використовується у світі для підтримки ефективності та стабільності діяльності національних банківських систем.

Водночас, високий рівень відкритості економіки України та оголошені пріоритети подальшої інтеграції у світове господарство, зокрема у світлі євроінтеграційних процесів, уже є свідченням того, що глобалізаційні чинники все активніше впливають на вітчизняну банківську систему.

Системна трансформація макроекономічного середовища та функціонування центральних банків у процесі глобалізації актуалізує дослідження основних проблем в банківській системі.

Основними пріоритетними завданнями державного регулювання та нагляду для забезпечення стабільності та надійності банківської системи є:

– обмеження монополізації та створення конкурентного середовища у банківському секторі. Завдяки банківській конкуренції знижуються процентні ставки за позичками, підвищуються процентні ставки за депозитами, розширюється спектр банківських послуг, запроваджуються новітні банківські технології тощо;

– захист інтересів інвесторів та вкладників від неефективного управління банками. Інтереси вкладників потребують захисту, тому що в усіх країнах рівень інформованості вкладників про фінансовий стан банків вельми недостатній і вони не мають можливості самостійно оцінити, який ризик беруть на себе, розміщуючи свої кошти в тому чи іншому банку;

– забезпечення відкритості (прозорості) в банківській системі в цілому та кожного банку окремо. Підвищення відкритості базується на удосконаленні системи обліку і звітності в банках і наближенні їх

до вимог, що впливають із досвіду міжнародної банківської практики;

– регулювання кількісної та визначення оптимального рівня частки іноземного капіталу в банківському секторі.

Загалом потрібно відмітити, що системне банківське регулювання має носити комплексний характер, тому рівень фінансової стійкості банків значно залежить як від ступеню регулюючої ролі держави, так і від ефективності їх саморегулювання.

У світовій практиці існують різні моделі інституційної побудови системи банківського регулювання, однак для всіх їх дуже важливо, щоб органи пруденційного нагляду мали всі необхідні повноваження для ефективного виконання поставлених перед ними завдань.

У цілому виокремлюють три основні моделі спеціального нагляду за діяльністю як банківських так і небанківських фінансових інститутів [2, с. 91].

1. Традиційно-секторна модель, яка передбачає розподіл повноважень регулятивних органів за секторами фінансового ринку. Ці спеціалізовані організації проводять регулювання лише свого сектору фінансового ринку – банківського, страхового, ринку цінних паперів та ін. Такий спосіб спрощує регулювання фінансового ринку, оскільки за кожний його сектор відповідає свій орган, а їх функції не дублюються. Необхідно зазначити, що секторна модель поступово втрачає популярність, і країни з розвиненими фінансовими ринками від неї відходять. У цілому, використання цієї моделі характерне для недостатньо розвинених фінансових ринків.

2. Модель мегарегулятора, яка передбачає, що контроль за будь-якою діяльністю з надання фінансових послуг здійснює єдиний орган – макрорегулятор, який охоплює функції тих регулятивних органів, що увійшли до його складу. У більшості ринкових економік нормативно-правові акти, що регламентують діяльність центрального банку, покладають на нього основні повноваження щодо регулювання банківської діяльності. У таких країнах як, наприклад Нідерланди та Японія, де успішно реалізовано модель мегарегулятора винятково центральний банк має повноваження щодо банківського регулювання. Така сама модель використовується в Естонії, Латвії, Угорщині та Мальті, де створено новий центральний орган з регулювання та нагляду.

3. Модель розподіленого регулювання, яка передбачає передання повноважень з пруденційного нагляду одному органу, а з регулювання комерційних операцій на фінансовому ринку – іншому. Основне завдання такої моделі полягає в розмежуванні функцій пруденційного нагляду і нагляду за проведенням комерційних операцій. Зазначимо, що США, Німеччина, Франція та деякі інші країни використовують дану модель банківського регулювання, в межах якої центральний банк розподіляє регулятивно-наглядові повноваження з іншими спеціальними органами, які можуть створюватися під егідою центрального банку, міністерства фінансів, казначейства або бути взагалі незалежними органами, підзвітними законодавчій владі.

Необхідно відмітити, що в науково-практичному вимірі існує модель, яку можна вважати розширеним (похідним) варіантом моделі розподіленого регулювання – модель регулювання за функціями фінансового ринку. Кількість регулятивних органів в даній моделі визначається кількістю функцій фінансового ринку, для нагляду за реалізацією кожної з них створюється окремий орган. Основним недоліком цієї моделі є ризик надмірного розподілу компетентності кожного з регулятивних органів.

Зазначимо, що для банківської системи України доречним буде саме досвід нових членів ЄС, де успішно працюють моделі з єдиним мегарегулятором, оскільки вітчизняний банківський сектор має більше спільних рис з банківськими системами, які є характерними для країн Європи, а не для США [2, с. 91].

Тому під час розробки моделі регулятивної політики в банківському секторі України доцільно враховувати три аспекти:

– проста й чітка схема регулювання сфери банківських відносин;

– використання іноземного досвіду та міжнародних тенденцій щодо посилення регулювання банківських відносин в контексті їх фінансової безпеки (Базель II);

– розвиток ефективної системи саморегулювання вітчизняних комерційних банків паралельно з посиленням державного регулювання.

На наш погляд, для ефективного розвитку банківської системи України, особливо в умовах світової фінансової кризи, потрібно розробити модель універсального мегарегулятора, який повинен приймати об'єктивні, раціональні рішення та прогнозувати їх наслідки. Створення такого мегарегулятора повинно відповідати загальним міжнародним нормам, а також перспективним стратегіям розвитку банківського сектору України [1]. Відмітимо, що створення єдиного наглядового органу у вітчизняній банківській системі на основі центрального банку має позитивний аспект, так як саме банківський сектор відіграє ключову роль в макроекономічній політиці держави. Стабільна робота банківської системи у поєднанні з наково-обґрунтованою політикою державного банківського регулювання забезпечує оптимальне функціонування фінансової системи в цілому.

Виходячи з призначення та завдань, які покладені на центральний банк здійснення саме ним державного банківського регулювання та нагляду, на основі об'єднання функцій інших контролюючих органів (ДКЦПФР, Держфінмоніторинг) видається економічно доцільним.

Враховуючи вищевикладене, зазначимо, що в Україні доречно розробити модель універсального мегарегулятора банківської системи, яка б поєднувала в собі три основні критерії якості банківського нагляду – ефективності, економічності та дотримання ринкових принципів.

Список літератури

1. Іваницька О.М. Концептуальний підхід щодо регулювання розвитку фінансової інфраструктури в

- Україні // Державне управління: теорія та практика. Електронне наукове фахове видання. – 2006. – № 1.
2. Мошенський С.З. Моделі державного регулювання діяльності фінансових установ // Фінанси України. – 2008. – № 6. – С. 90-91.
3. Коваленко В.В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 169.
4. Батковський, В.А. Участь центральних банків у реалізації національних програм фінансової стабілізації // Інформаційна безпека: матеріали науково-практичної конференції.. – К. : ДУІКТ, 2009. – С. 265-270.